

WHO is who ?

Η Graciela Chichilnisky, κάτοχος δύο διδακτορικών (στα οικονομικά και στα μαθηματικά) από το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Μπέρκλεϊ, είναι καθηγήτρια Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, κάτοχος για πολλά χρόνια της έδρας UNESCO στα χρηματοοικονομικά και τα μαθηματικά. Έχει διδάξει στο Χάρβαρντ και στο Στάνφορντ. Είναι ειδικός σύμβουλος των Ηνωμένων Εθνών και πολλών κυβερνήσεων. Υπήρξε δημιουργός του σχεδίου της αγοράς άνθρακα για το Πρωτόκολλο του Κιότο και επικεφαλής συγγραφέας στο Διακυβερνητικό Πάνελ για την Κλιματική Αλλαγή, το οποίο βραβεύτηκε το 2007 με το Νόμπελ.

«Χρειάζεται ένα νέο, πράσινο Bretton Woods»

ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ

ΜΙΑ ΝΕΑ παγκόσμια οικονομία, η οποία θα είναι εντατική στη χρήση της γνώσης και συντηρητική στη χρήση των πόρων, εισηγείται η Graciela Chichilnisky, καθηγήτρια Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια και πρωτεργάτης του σχεδίου της αγοράς άνθρακα για το Πρωτόκολλο του Κιότο.

Εκτιμά ότι χρειάζονται καινούριοι παγκόσμιοι θεσμοί και νέες εθνικές πολιτικές για να αντιμετωπιστεί η σοβούσα κρίση. Κρίνει ως ανεπαρκές το σχέδιο Ομπάμα. Υποστηρίζει ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα σύστημα με βάση το οποίο όλες οι χώρες θα πάρουν δικαιώματα χρήσης για περιβαλλοντικά στοιχεία (νερό, βιοποικιλότητα, εκπομπή άνθρακα) τα οποία θα μπορούν να ανταλλάξουν. Θα λειτουργεί κατά το πρότυπο της αγοράς άνθρακα που δημιουργήθηκε για το Πρωτόκολλο του Κιότο τον Δεκέμβρη του 1997.

* Είμαστε στη μέση μιας επικείμενης παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κατάρρευσης;

Ναι. Είμαστε στη μέση μια τεράστιας κρίσης που μπορεί να περιγραφεί ως επικείμενη χρηματοοικονομική κατάρρευση παγκοσμίων διαστάσεων. Μόνο ιστορικές συγκρίσεις με αυτήν του '29 έχουν νόημα όσον αφορά την κατανόηση της διάστασης της κρίσης που ξέσπασε το 2008.

* Τι μας λειπει η τρέχουσα κρίση για τη διαχείριση ρίσκου;

Πρέπει να δημιουργήσουμε νέες μορφές διαχείρισης για τους κινδύνους που εμφανίζονται στην παγκόσμια οικονομία. Για τις ΗΠΑ, έχω προτείνει το υπουργείο Αμυνας να αναδομηθεί και να συμπεριλάβει στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας τη διαχείριση επιπλέον κινδύνων. Παραδείγματος χάριν, τον κίνδυνο της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας και των χρηματοοικονομικών καταρρεύσεων πρέπει να τον διαχειριζόμαστε σε εθνικό επίπεδο. Στερούμαστε, όμως, σήμερα τις διαδικασίες με τις οποίες θα μπορούμε να το κάνουμε αυτό. Χρειαζόμαστε μια επίσημη αναγνώριση τέτοιων ρίσκων, αλλά και των διαδικασιών ώστε να εξετάζουμε και να αντιμετωπίζουμε τους κινδύνους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Μια σειρά νέων οικονομικών εργαλείων που έχουμε δημιουργήσει (τραπεζικά ομόλογα ή πιστοποιητικά, τα οποία καλύπτονται από διάφορες μορφές τραπεζικών απαιτήσεων όπως καταναλωτικά δάνεια, συμβάσεις κ.ά) έχουν δημιουργήσει στενά συνδεδεμένες συναλλαγές που μεταμορφώνουν το ατομικό ρίσκο σε συλλογικό συστημικό κίνδυνο. Μια νέα μορφή αβεβαιότητας έχει προκύψει, την οποία αποκαλώ «ενδογενή αβεβαιότητα»: το ρίσκο διαδεδομένων ανεξόφλητων οφειλών, παραδείγματος χάριν, το οποίο είχα προβλέψει το 2006 στο άρθρο μου «Γενική ισορροπία με την ενδογενή αβεβαιότητα ανεξόφλητων οφειλών» που δημοσιεύτηκε στην Επιθεώρηση Μαθηματικών Οικονομικών. Αυτό συμβαίνει τώρα. Ένας νέος τύπος αβεβαιότητας απαιτεί νέες μορφές διαχείρισης ρίσκου - που δεν είχαμε ποτέ πριν αντιμετωπίσει και δεν έχουμε ακόμα εφαρμόσει. Στην πραγματικότητα κάναμε ακριβώς το αντίθετο. Από το 2000, όταν ξεκίνησε σοβαρά η χρηματοπιστωτική καινοτομία που προκάλεσε διαδεδομένους κινδύνους, το χρηματοπιστωτικό σύστημα στις ΗΠΑ απορυθμίστηκε ακόμα περισσότερο και οδήγησε σε τεράστιες πρακτικές κατάχρησης του *short selling* και σε νέα συστήματα ρίσκου. Κατά συνέπεια, η αγορά πιστωτικών ανταλλαγών ανεξόφλητου χρέους είναι ήδη μια αγορά 520 τρισ. δολαρίων.

Συνοπτικά: αντί να δημιουργήσουμε νέες μορφές διαχείρισης ρίσκου, εγκαταλείψαμε τις παλιές, όπως τα τραπεζικά αποθέματα, δίχως να τα αντικαταστήσουμε με κάτι διαφορετικό. Εγκαταλείψαμε τα τραπεζικά αποθέματα το 2000. Ο Larry Summers, ο Robert Rubin και ο Alan Greenspan ήταν όλοι μέσα στο κόλπο. Είναι, συνεπώς, τουλάχιστον εκπληκτικό το γεγονός ότι ο πρόεδρος Ομπάμα έχει δημιουργήσει μια οικονομική ομάδα για τον Λευκό Οίκο που καθοδηγείται από τον Larry Summers και αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από τους αποστόλους του Robert Rubin. Ο Άλμπερτ Αϊνστάιν είχε πει κάποτε ότι «η νοοτροπία που δημιούργησε το πρόβλημα δεν είναι η σωστή νοοτροπία να το επιλύσει». Μάλλον είχε δίκιο.

* Το οικονομικό σχέδιο του Μπαράκ Ομπάμα έχει αποτύχει να παράγει εμπιστοσύνη μεταξύ των επιχειρήσεων και των επενδυτών;

Είναι ένα ξεκίνημα προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά είναι ελλιπές. Οι παροχές του σχεδίου είναι πάρα πολύ λίγες και ήρθαν πολύ καθυστερημένα. Το πακέτο οικονομικής ενίσχυσης είναι κυρίως για μελλοντικές δαπάνες, με τις υποδομές να αποτελούν μόνο το 10% και αυτές οι δαπάνες θα ξεκινήσουν από του χρόνου το συντομότερο. Υπάρχουν λίγα πράγματα στο σχέδιο για να αντιμετωπιστεί άμεσα η κρίση. Το μόνο άμεσο στοιχείο είναι η εξαγορά των «τοξικών» τίτλων που βρίσκονται στην κατοχή των τραπεζών και αυτό είναι ένα λανθασμένο σχέδιο. Η ιδέα ότι οι πιστωτικές ανταλλαγές ανεξόφλητου χρέους, μια αγορά, όπως ήδη είπαμε, 520 τρισ. δολαρίων, μπορεί να «αγοραστεί» από την αμερικανική κυβέρνηση, όπως μερικοί οικονομολόγοι θεωρούν, είναι μη ρεαλιστική. Η αξία αυτών των «τοξικών τίτλων» είναι τώρα σχεδόν 10 φορές μεγαλύτερη της αξίας του παγκόσμιου ΑΕΠ! Η μόνη πιθανή λύση είναι να ενισχυθεί η στεγαστική αγορά, που είναι και η αφετηρία ολόκληρου του προβλήματος.

* Διαμορφώσατε ένα σχέδιο για να σταματήσουν τα απλήρωτα χρέη στα ενυπόθηκα δάνεια κατοικιών, το οποίο έχει τώρα υιοθετηθεί από την κυβέρνηση. Πιστεύετε ότι αυτό το σχέδιο θα έχει άμεσα πιθανά αποτελέσματα;

Ναι, αυτό είναι ένα απλό σχέδιο που έχω δημιουργήσει για τις επαναδιαπραγματεύσεις όλων των ενυπόθηκων δανείων κατοικιών. Η ιδέα είναι να μειωθούν όλες οι μηνιαίες πληρωμές κατά 50% - και να γίνει αυτό αμέσως τώρα, σήμερα. Είναι βέβαιο ότι αυτό το σχέδιο θα βάλει επίσης χρήματα στις τσέπες των ιδιοκτητών κατοικιών, θα τονώσει την οικονομία, θα βοηθήσει να δημιουργηθεί ζήτηση στην αγορά κατοικιών και θα σταματήσει την πτώση στην αξία τους, επομένως θα μειώσει την ορμητική πτώση στην αξία ανεξόφλητου χρέους που

καλύπτονται από securities και πιστωτικές ανταλλαγές ανεξόφλητου χρέους. Αυτός είναι ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος να βοηθηθούν τώρα, αμέσως, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι τράπεζες. Αυτό είναι ένα συγκεκριμένο σχέδιο που δημοσίευσα και σύστησα προσωπικά στην ομάδα οικονομικής μετάβασης του προέδρου Ομπάμα ύστερα από επίσημο αίτημα του Julius Genachowski στις 15 Νοεμβρίου 2008. Είμαι ευτυχής να αναφέρω ότι ο ίδιος ο πρόεδρος Ομπάμα δήλωσε σε μια δημόσια ομιλία του πριν από τρεις εβδομάδες ότι θα εφαρμόσει το σχέδιό μου. Παραμένει όμως να δούμε αν η πολιτική του Λευκού Οίκου θα είναι τόσο εκτενής και τόσο βαθιά όπως προτείνω και όπως χρειάζεται να είναι. Αφότου σταθεροποιήσουμε την οικονομία με αυτό τον τρόπο, παραμένει να εξετάσουμε το θέμα της δημιουργίας νέων ρυθμίσεων των χρηματοπιστωτικών αγορών, το οποίο παραμένει ανοικτό.

* Η Ευρώπη έχει μείνει πολύ πίσω στον συντονισμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών λύσεων για την οικονομική κρίση. Θα είχε αυτό ως αποτέλεσμα να καθυστερήσει η ανάκαμψη της οικονομίας στην Ευρώπη απ' ό,τι στις ΗΠΑ;

Ναι, η Ε.Ε. είναι πολύ αργή στο να πάρει αποφάσεις παρά το ότι η κρίση έχει επηρεάσει την Ε.Ε. τουλάχιστον όσο και τις ΗΠΑ, αν όχι ακόμα περισσότερο. Η ανάκαμψη της Ευρώπης θα μπορούσε πραγματικά να καθυστερήσει πολύ περισσότερο απ' ό,τι στις ΗΠΑ.

* Μια νέα αρχιτεκτονική για το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα θεωρείται από πολλούς ως απαραίτητο βήμα όταν τελικά αντιμετωπιστεί η σημερινή κρίση. Ποιες αλλαγές απαιτούνται;

Υπάρχουν δύο ειδών αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν: καινούριοι παγκόσμιοι θεσμοί και νέες εθνικές πολιτικές. Για τους παγκόσμιους θεσμούς προτείνω, εδώ και πολλά χρόνια, ότι πρέπει να αντικαταστήσουν τους θεσμούς του Bretton Woods που έλεγχαν την παγκόσμια οικονομία από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, προσδίδοντας έναν ηγεμονικό ρόλο στο αμερικανικό δολάριο και την αμερικανική οικονομία και ενθαρρύνοντας την εξαγωγή φτηνών πόρων από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Αυτοί οι θεσμοί περιλαμβάνουν την Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

Έχω προτείνει «Το πρασίνισμα του Bretton Woods», τίτλος άρθρου μου που δημοσιεύτηκε στους «Financial Times» ήδη πριν από 12 χρόνια. Στην ουσία έχω προτείνει την δημιουργία θεσμών που είναι παρόμοιοι με την αγορά άνθρακα που δημιούργησα για το Πρωτόκολλο του Κιότο τον Δεκέμβριο του 1997, μια αγορά στην οποία ανταλλάσσονται σήμερα πάνω από 80 δισ. δολάρια ετησίως και το οποίο έχει ήδη μεταφέρει 23 δισ. δολάρια στις αναπτυσσόμενες χώρες για προγράμματα καθαρής τεχνολογίας.

Η ιδέα είναι να δοθούν δικαιώματα χρήσης για περιβαλλοντικά περιουσιακά στοιχεία (νερό, βιοποικιλότητα, εκπομπή άνθρακα) σε όλα τα έθνη στον κόσμο και να επιτραπεί η ευελιξία της ανταλλαγής αυτών των δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα αυτά θα διατηρούνται μέσα στο πλαίσιο των παγκόσμιων περιορισμών χρήσης των πόρων που είναι αποδεκτοί και μακροπρόθεσμα σύμφωνοι με την ανθρώπινη επιβίωση. Τέτοιοι θεσμοί μπορούν ταυτόχρονα να ενθαρρύνουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα και να επανορθώσουν τον παγκόσμιο διαχωρισμό.

Από την άποψη των εθνικών πολιτικών προτείνω, όπως ανέφερα παραπάνω, τη δημιουργία ενός τμήματος εθνικής ασφάλειας διαχείρισης ρίσκου που θα κάνει συστάσεις για εθνικές πολιτικές ως προς την αντιμετώπιση νέων οικονομικών κινδύνων που έχουν «εσωτερικά τοποθετημένους» μοχλούς, τους οποίους όταν τους πιέσει πολύ κανείς οδηγούν σε χειμαρρώδη, μεγεθυντικό, συστημικό κίνδυνο. Πιο θεμελιωδώς, συστήνω να ξαναγράψουμε τα οικονομικά εξ ολοκλήρου, να ενσωματώσουμε στην οικονομική σκέψη, ανάλυση και πολιτική την πραγματικότητα στην οποία ζούμε σήμερα.

Η οικονομική σκέψη είναι κάπως απαρχαιωμένη και η έννοια «των μοχλών» που εμφανίζονται σε περίπλοκα συστήματα (οι τιμές των κατοικιών είναι ένα απ' αυτά) είναι γενικά άγνωστη ή παρανοημένη - έτσι δεινοπαθούμε όταν παίρνουν την κατιούσα και δεν ωφελούμαστε όταν παίρνουν την ανιούσα. Επιπλέον πρέπει να μάθουμε να ζούμε σε έναν κόσμο όπου οι αγορές είναι τελείως διαφορετικές απ' ό,τι έχουμε συνηθίσει. Οι νέες αγορές περιλαμβάνουν τις εμπορικές συναλλαγές παγκόσμιων δημόσιων αγαθών - όπως οι εκπομπές του άνθρακα - που είναι ιδιωτική υπόθεση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της οικονομικής παραγωγής. Αυτοί οι τύποι αγορών είναι συνολικά διαφορετικοί απ' ό,τι έχουν

συνηθίσει έως τώρα οι περισσότεροι οικονομολόγοι και οδηγούν σε μια νέα παγκόσμια οικονομία που μπορεί να βοηθήσει στην άμβλυση των τεραστίων ανισοτήτων που υπάρχουν σήμερα ανάμεσα στις διάφορες χώρες.

Έχω ένα όραμα μιας νέας παγκόσμιας οικονομίας, που είναι εντατική στη χρήση της γνώσης και συντηρητική στη χρήση των πόρων, μια οικονομία όπου οι άνθρωποι ζουν σε αρμονία με τον πλανήτη. Εάν προλάβουμε να φθάσουμε εκεί.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - 22/03/2009